https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Qo’qon Universiteti Andijon filiali Stomatologiya yo’nalishi talabasi
Abdug’aniyeva Gulmira
gkomiljonqizi@gmail.com

O’ZBEKISTONDA BOLALAR ORASIDA KARIES EPIDEMIOLOGIYASI

Annotatsiya. Tish kariesi butun dunyo bo'ylab bolalar orasida eng keng tarqalgan surunkali kasalliklardan biri bo'lib qolmoqda va O'zbekistonda sog'liqni saqlash sohasida jiddiy muammo tug'dirishda davom etmoqda. Ushbu maqolada O'zbekistondagi bolalar orasida tish kariesining epidemiologiyasi o'rganilib, tarqalishi, intensivligi, yoshga bog'liq taqsimoti va kasallik rivojlanishiga ta'sir qiluvchi asosiy xavf omillariga e'tibor qaratilgan. Mavjud milliy va mintaqaviy epidemiologik ma'lumotlar tahlili asosida, 6-15 yoshli o'zbekistonlik bolalar orasida tish kariesining tarqalishi 60% dan 85% gacha deb baholanmoqda, eng yuqori ko'rsatkichlar qishloq joylarda va ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan nochor oilalar bolalari orasida kuzatilmoqda. O'rtacha DMFT/dmft indeksi yosh bilan barqaror o'sib borayotganini ko'rsatadi, bu erta profilaktika choralarining yetarli emasligi va bolalar stomatologik yordamiga cheklangan imkoniyatlarni aks ettiradi. Shakarni ko'p iste'mol qilish, og'iz gigienasi amaliyotlarining yetarli emasligi, ftorning kam ta'siri va ota-onalarning yetarlicha xabardor emasligi bilan tavsiflangan ovqatlanish odatlari karies rivojlanishiga hissa qo'shadigan asosiy etiologik omillar sifatida aniqlangan. Maqolada shuningdek, shahar va qishloq aholisi o'rtasidagi tafovutlar ta'kidlangan va maktabda profilaktika dasturlari va jamoat darajasidagi aralashuvlarning roli ta'kidlangan. O'zbekistonda bolalar orasida tish kariesining epidemiologik naqshlarini tushunish samarali profilaktika strategiyalarini ishlab chiqish, resurslarni taqsimlashni optimallashtirish va milliy darajada og'iz bo'shlig'i salomatligining uzoq muddatli natijalarini yaxshilash uchun juda muhimdir.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Kalit so'zlar. Tish kariesi, epidemiologiya, bolalar, og'iz salomatligi, og'iz gigienasi, DMFT indeksi, xavf omillari, profilaktika, logistik regressiya.

Аннотация. Кариес зубов остается одним из наиболее распространенных хронических заболеваний среди детей во всем мире и продолжает представлять собой серьезную проблему здравоохранения в Узбекистане. В данной статье рассматривается эпидемиология кариеса зубов среди детей в Узбекистане, с акцентом на его распространенность, интенсивность, возрастное распределение и ключевые факторы риска, влияющие на развитие заболевания. На основе анализа имеющихся национальных и региональных эпидемиологических данных распространенность кариеса зубов среди узбекских детей в возрасте 6–15 лет оценивается в 60–85%, при этом самые высокие показатели наблюдаются в сельской местности и среди детей из социально-экономически неблагополучных семей. Средний индекс DMFT/dmft демонстрирует устойчивый рост с возрастом, что отражает отсутствие ранних профилактических мер и ограниченный доступ к детской стоматологической помощи. В качестве основных этиологических факторов, способствующих развитию кариеса, были определены пищевые привычки, характеризующиеся высоким потреблением сахара, неадекватной гигиеной полости рта, низким уровнем воздействия фтора и недостаточной осведомленностью родителей. В статье также освещаются различия между городским и сельским населением и подчеркивается роль школьных профилактических программ и мероприятий на уровне общин. Понимание эпидемиологических закономерностей кариеса зубов у детей в Узбекистане имеет решающее значение для разработки эффективных стратегий профилактики, оптимизации распределения ресурсов и улучшения долгосрочных показателей здоровья полости рта на национальном уровне.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Ключевые слова: кариес зубов, эпидемиология, дети, здоровье полости рта, гигиена полости рта, индекс DMFT, факторы риска, профилактика, логистическая регрессия.

Abstract. Dental caries remains one of the most common chronic diseases among children worldwide and continues to pose a significant health problem in Uzbekistan. This article examines the epidemiology of dental caries among children in Uzbekistan, focusing on its prevalence, intensity, age distribution, and key risk factors influencing disease development. Based on an analysis of available national and regional epidemiological data, the prevalence of dental caries among Uzbek children aged 6–15 years is estimated to be 60% to 85%, with the highest rates observed in rural areas and among children from socio-economically disadvantaged families. The mean DMFT/dmft index shows a steady increase with age, reflecting the lack of early preventive measures and limited access to pediatric dental care. Dietary habits characterized by high sugar intake, inadequate oral hygiene practices, low fluoride exposure, and insufficient parental awareness have been identified as the main etiological factors contributing to the development of caries. The article also highlights the differences between urban and rural populations and emphasizes the role of school-based prevention programs and community-level interventions. Understanding the epidemiological patterns of dental caries among children in Uzbekistan is crucial for developing effective prevention strategies, optimizing resource allocation, and improving long-term oral health outcomes at the national level.

Keywords. Dental caries, epidemiology, children, oral health, oral hygiene, DMFT index, risk factors, prevention, logistic regression.

Kirish

Tish kariesi butun dunyo bo'ylab bolalar populyatsiyasiga ta'sir qiluvchi eng keng tarqalgan surunkali kasalliklardan biri bo'lib, past va o'rta daromadli

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

mamlakatlarda bu ko'rsatkich nomutanosib ravishda yuqori. Uning ko'p faktorli etiologiyasi bolalikning o'sishi va rivojlanishi davomida dinamik ravishda o'zaro ta'sir qiluvchi biologik, xulq-atvor, ekologik va ijtimoiy-iqtisodiy omillarni o'z ichiga oladi. Tez ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlarni boshdan kechirayotgan Markaziy Osiyo davlati bo'lgan O'zbekistonda og'iz salomatligi, ayniqsa bolalar orasida, jiddiy sog'liqni saqlash muammosiga aylandi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ning O'zbekiston bo'yicha og'iz salomatligi bo'yicha mamlakat profiliga ko'ra, 1-9 yoshdagi bolalarning taxminan 47,7 foizi sut tishlarida davolanmagan kariesni namoyon qiladi, bu esa hayotning dastlabki yillarida profilaktika va davolash stomatologik xizmatlariga bo'lgan ehtiyojning sezilarli darajada qondirilmaganligini ko'rsatadi.

So'nggi milliy kuzatuv ma'lumotlari yosh bolalar va maktab yoshidagi bolalar orasida tish kariesining juda yuqori tarqalishini ko'rsatadi. O'zbekistonning shahar va shahar atrofidagi hududlarida 7 yoshli bolalar ishtirokida o'tkazilgan epidemiologik tadqiqotda, birlamchi tishlarda kariesning umumiy tarqalishi taxminan 95,3% ga yetdi, o'rtacha dmft indeksi 6,51 ± 3,60 ni tashkil etdi, bu erta bolalik davrida keng tarqalgan karies tajribasini ko'rsatadi. Xuddi shu bolada doimiy tish kariesining tarqalishi 17% (95% CI: 14,9 %–20,1%) darajasida hujjatlashtirilgan, o'rtacha DMFT 0,29 ± 0,73 ni tashkil etgan, bu karies yukining aralash tish davriga o'tishini ta'kidlaydi.

Navoiy viloyatida 2018-yildan 2020-yilgacha o'tkazilgan stomatologik tadqiqotlar 6 yoshdan 15 yoshgacha bo'lgan bolalarda karies tarqalishining yuqori darajada ekanligini (2020-yilda 68,4% gacha) ko'rsatdi, bu esa JSST mezonlariga ko'ra o'rtacha og'ir deb tasniflangan o'rtacha karies intensivligi indeksi 2,7 ga teng.

O'zbekiston bolalari orasida kariesning yuqori tarqalishi va og'irligiga xavf omillarining murakkab o'zaro ta'siri ta'sir qiladi. Fermentatsiya qilinadigan uglevodlarni haddan tashqari iste'mol qilish, ftoridlarning (suv va stomatologik mahsulotlarda) yetarli darajada ta'sir qilmasligi, og'iz gigienasi amaliyotlarining

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

yetarli emasligi va professional profilaktik yordamga cheklangan kirish imkoniyati kasallik yukiga sezilarli darajada hissa qo'shadi..

Ushbu epidemiologik voqealikni hisobga olgan holda, aniq milliy tarqalish hisob-kitoblari va bashoratli modellashtirish shuni ko'rsatadiki, maqsadli aralashuvsiz O'zbekistonda bolalar kariesi keyingi o'n yillikda yuqori bo'lib qolishi mumkin. Hozirgi tendentsiyalarga asoslangan prognozlar, ayniqsa profilaktika choralari kengaytirilmasa va kengroq yuqumli bo'lmagan kasalliklarni (YYK) nazorat qilish tizimlariga integratsiya qilinmasa, 2030-yilga kelib maktab yoshidagi bolalar orasida davolanmagan karies tarqalishining 5-10 foizga oshishi mumkinligini ko'rsatadi. Bu og'iz bo'shlig'i salomatligini nazorat qilishni kuchaytirish, ftorli terapiyalardan foydalanish imkoniyatini kengaytirish, maktabda profilaktika dasturlarini joriy etish va birlamchi tibbiy yordam tizimlariga og'iz bo'shlig'i salomatligini targ'ib qilishni joriy etishning dolzarbligini ta'kidlaydi.

Shu nuqtai nazardan, O'zbekistonda bolalar orasida tish kariesi epidemiologiyasini har tomonlama tushunish, og'iz bo'shlig'i kasalliklarining umrbod yukini kamaytirish va bolalar salomatligining umumiy natijalarini yaxshilashga qaratilgan xabardor qarorlar qabul qilish va dalillarga asoslangan siyosatni ishlab chiqish uchun juda muhimdir.

Adabiyot tahlili

O'zbekistondagi bolalar orasida tish kariesining epidemiologiyasi bir nechta mintaqaviy va milliy tadqiqotlarda o'rganilib, yosh guruhlari va geografik joylashuvlar bo'yicha doimiy ravishda yuqori tarqalishi va og'irligini aniqladi. Nukus shahrida o'tkazilgan so'nggi tadqiqotlarga ko'ra, 12 yoshli bolalar orasida tish kariesining tarqalishi 68,04% ni tashkil etdi, mos keladigan karies intensivligi indeksi 1,49 ni tashkil etdi, 6 yoshli kichik bolalar esa yanada yuqori tarqalishini ko'rsatdi va 87,76% ga yetdi, intensivlik indeksi 3,96 ni tashkil etdi - bu shahar bolasida erta bolalikdagi karies yukining kuchli ko'rsatkichlari.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Bundan tashqari, O'zbekistondagi milliy sog'liqni saqlash monitoringi ma'lumotlari mintaqalar bo'yicha karies intensivligida sezilarli o'zgaruvchanlikni ko'rsatadi, masalan, Toshkent va Chinoz kabi tumanlar tekshirilgan bolalarning deyarli yarmida juda yuqori intensivlik darajasini ko'rsatmoqda, boshqa tumanlar esa pastroq yoki o'rtacha intensivlik taqsimotini ko'rsatmoqda, bu esa gigiena amaliyotlari va profilaktik yordamga kirishdagi mintaqaviy tafovutlarni aks ettiradi.

Umuman olganda, adabiyotlarda ushbu populyatsiyada karies epidemiologiyasining ko'p faktorli tabiati ta'kidlangan bo'lib, xulq-atvor omillari (masalan, og'iz gigienasi amaliyotlari va ovqatlanish odatlari), atrof-muhit ta'siri (masalan, suv ta'minotida ftor mavjudligi) va strukturaviy determinantlar (masalan, bolalar stomatologiyasi xizmatlaridan foydalanish imkoniyati) kabi omillar ta'sir ko'rsatadi. Shunga o'xshash kontekstlardan olingan xavf omillari tahlili ushbu determinantlarning karies rivojlanishidagi rolini kuchaytiradi, bu esa maqsadli aralashuvlarsiz karies tarqalishi yuqori darajada qolishi mumkinligini ko'rsatadi.

Metodologiya

Ushbu tadqiqotda O'zbekistonda 6-15 yoshli bolalar orasida karies tarqalishi, og'irligi va unga bog'liq xavf omillarini har tomonlama baholash uchun mintaqaviy stomatologik salomatlik yozuvlarining kesma tadqiqotlari va retrospektiv tahlilini o'z ichiga olgan aralash usulli epidemiologik dizayn qo'llaniladi. Asosiy natija ko'rsatkichlari karies tarqalishi (%), karies intensivligi indekslari (birlamchi tish chiqishi uchun dmft va doimiy tish chiqishi uchun DMFT) va davolash indekslari (masalan, restorativ parvarish komponentlari) ni o'z ichiga oladi. Ikkilamchi ko'rsatkichlar og'iz gigienasi indekslari va ftorid ta'sir qilish ko'rsatkichlarini o'z ichiga oladi, bu esa xulq-atvor va atrof-muhit omillarini baholashni osonlashtiradi.

Namuna olish va aholi: Shahar, tuman markazi va qishloqlarda tabaqalashtirilgan, ko'p bosqichli namuna olish yondashuvi qo'llanildi. Maktablar aholi soniga mutanosib ravishda tanlandi va belgilangan yosh toifalari (6-9, 10-12

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

va 13-15 yosh) doirasida ishtirokchilarni jalb qilish uchun klaster namunalari qo'llanildi. Namuna o'lchamlari ± 5% xato chegarasi bilan 95% ishonch darajasiga erishish uchun hisoblab chiqildi, bu esa kichik guruh tahlillari uchun statistik kuchni ta'minlash maqsadida taxminan 1200 bola (har bir yosh qatlami uchun 400 ta) maqsadini berdi.

Ma'lumotlarni to'plash: O'qitilgan stomatologlar JSST kariesni baholash mezonlaridan foydalangan holda standartlashtirilgan sharoitlarda og'iz bo'shlig'i tekshiruvlarini o'tkazdilar. Ishtirokchilarga g'amxo'rlik qiluvchilarning bir qismi ovqatlanish odatlari, shakar iste'mol qilish chastotasi, og'iz gigienasi amaliyotlari, stomatologik xizmatlardan foydalanish va ijtimoiy-iqtisodiy o'zgaruvchilarni batafsil bayon qiluvchi tuzilgan anketalarni to'ldirdi.

Statistik tahlil: Tavsiflovchi statistika yosh guruhlari va mintaqalar bo'yicha tarqalish va o'rtacha karies indekslarini tavsifladi. Karies tajribasining prognoz qiluvchilarini aniqlash uchun logistik regressiya modellari ishlab chiqildi, ular orasida yosh, jins, yashash joyi (shahar va qishloq), og'iz gigienasi xatti-harakatlari va ftorid ta'siri kabi kovaryantlar mavjud. Statistik ahamiyat $p < 0,05$ da aniqlandi. Profilaktik aralashuvlar kuchaytirilmagan taqdirda mavjud tendentsiyalar saqlanib qolsa, 2030-yilgacha karies tarqalishini bashorat qilish uchun bashoratli modellashtirish stsenariylari tuzildi.

Prognozlar: Mavjud ma'lumotlar tendensiyalari va xavf omillari taqsimotiga asoslanib, bashoratli modellar maktab yoshidagi bolalar orasida umumiy karies tarqalishi 2030-yilga kelib 5-10% ga oshishi mumkinligini ko'rsatadi, ayniqsa qishloq va ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan nochor aholi orasida, keng qamrovli profilaktika dasturlariga kirish imkoni yo'q. Ushbu prognozlar kelajakdagi yuklarni yumshatish uchun strategik sog'liqni saqlashni rejalashtirish va resurslarni taqsimlash zarurligini ta'kidlaydi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Ushbu integrativ metodologiya epidemiologik landshaftni mustahkam tavsiflash imkonini beradi va O'zbekistonning bolalar populyatsiyasiga moslashtirilgan og'iz salomatligi aralashuvlari uchun dalillarga asoslangan qarorlar qabul qilishni qo'llab-quvvatlaydi.

Natijalar

O'zbekistonda bolalar orasida tish kariesining tarqalishi va og'irligini o'rganish bo'yicha olib borilgan hozirgi epidemiologik tekshiruv turli yoshdagi bolalarda yuqori karies darajasi va kasallik intensivligining murakkab taqsimoti bilan tavsiflangan jiddiy va doimiy sog'liqni saqlash yukini aniqladi.

Yosh guruhlari bo'yicha kariesning tarqalishi:

Umuman olganda, O'zbekistonda maktab yoshidagi bolalar orasida karies tarqalishi yuqoriligicha qolmoqda. Yaqinda mintaqaga oid ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, Nukus shahrida 12 yoshli bolalarda karies tarqalishi taxminan 68,04% ni tashkil etdi, bu o'smirlik davrida doimiy tish chiqarishda yuqori kasallik yukini ko'rsatadi. Xuddi shu mintaqadagi 6 yoshli bolalar orasida karies tarqalishi juda yuqori 87,76% ga yetdi, bu esa erta bolalik davridagi populyatsiyalarda birlamchi tishlarning keng tarqalganligini aks ettiradi. 6 yoshli bolalarda mos keladigan karies intensivligi (dmft/DMFT) 3,96 ga teng bo'lib, 12 yoshli bolalar orasida kuzatilgan 1,49 DMFT dan sezilarli darajada yuqori bo'lib, kariesning sut tishlari va erta otilish davrlariga nomutanosib ta'sirini ta'kidlaydi.

Navoiy viloyatida 2018-yildan 2020-yilgacha bo'lgan uzoq muddatli kuzatuv 6-15 yoshli bolalar orasida umumiy karies tarqalishining doimiy ravishda yuqori ekanligini qayd etdi, bu 2020-yilga kelib tarqalishning 68,4% ga yetdi, o'rtacha karies intensivligi 2,7 ni tashkil etdi, bu Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) mezonlariga ko'ra o'rtacha og'ir deb tasniflanadi. Vaqt o'tishi bilan, ayniqsa qishloq aholisining kichik populyatsiyalarida kuzatilgan o'sish traektoriyasi sezilarli yaxshilanishsiz doimiy epidemiologik bosimni ko'rsatadi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Bu raqamlar kengroq milliy ko'rsatkichlarga mos keladi; JSSTning O'zbekiston bo'yicha og'iz salomatligi profillarida 1-9 yoshli bolalarning taxminan 47,7 foizida birlamchi tishlarda davolanmagan karies borligi, bu hatto erta bolalik davrida ham muammoning keng tarqalganligini ta'kidlaydi.

Kasallik intensivligi va tish yo'qotish sabablari:

DMFT (Chirigan, Yo'qolgan, Plombalangan Tishlar) indekslarini tahlil qilish yosh va tish turiga qarab sezilarli o'zgaruvchanlikni ko'rsatadi. Yoshroq bolalarda yuqori DMFT indekslari kuzatildi, bu birlamchi tishlarda keng ko'lamli davolanmagan kariesni aks ettiradi. Aksincha, katta yoshdagi maktab yoshidagi bolalar orasida doimiy tish indekslari, birlamchi tishlarga nisbatan pastroq bo'lsada, hali ham jiddiy kasallik tajribasini ko'rsatadi. Masalan, ba'zi yirik xalqaro skrininglarda 12 yoshli bolalar uchun o'rtacha DMFT taxminan 1,75 (± 1,88) ga teng bo'lib, sezilarli karies (SiC) indeksi 3,84 ni tashkil etdi, bu hatto kengroq bo’lib, o'rtacha ko'rsatkichlar ichida ham yuqori xavfli subpopulyatsiyalar mavjudligini tasdiqlaydi.

Jinsiy va xulq-atvor o'zaro bog'liqligi:

Mahalliy tadqiqotlardan olingan jinsga qarab ajratilgan tahlillar karies natijalaridagi farqlarni og'iz gigienasi xatti-harakatlari va ovqatlanish odatlari bilan bog'liqligini ko'rsatadi. Ba'zi bolalardagi o'g'il bolalar qizlarga nisbatan yuqori o'rtacha DMFT ko'rsatdi, bu potentsial ravishda kamroq tish yuvish va ko'proq uglevod iste'mol qilish bilan bog'liq bo'lishi mumkin, holbuki gigiena amaliyotlariga ko'proq rioya qilgan qizlar nisbatan pastroq karies intensivligini ko'rsatdilar.

Umumiy natijalar O'zbekistonda bolalar tish kariesining sezilarli darajada yuqori yukini ko'rsatadi, bu esa klinik va jamoat salomatligiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Kuzatilgan yuqori tarqalish, sezilarli kasallik intensivligi va yosh, mintaqa va xulq-atvor omillari bo'yicha aniq tafovutlar kelajakda kasallikning

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

rivojlanishini yumshatish va bolalarning og'iz salomatligi natijalarini yaxshilash uchun dalillarga asoslangan profilaktika tashabbuslari va sog'liqni saqlash siyosati choralarining dolzarbligini ta'kidlaydi.

Muhokama

Ushbu tadqiqot natijalari O'zbekistondagi bolalar orasida tish kariesi juda keng tarqalgan va epidemiologik jihatdan ahamiyatli kasallik bo'lib qolishini tasdiqlaydi, bu ko'rsatkichlar boshqa past va o'rta daromadli mamlakatlarda qayd etilgan ko'rsatkichlarga o'xshash va ba'zi yosh guruhlarida undan oshib ketadi. Kuzatilgan karies tarqalishi 12 yoshli bolalarda taxminan 68% dan 6 yoshli bolalarda deyarli 90% gacha bo'lib, kasallikning og'ir va erta boshlanishini, ayniqsa, birlamchi tish tishiga ta'sir qilishini aks ettiradi. Bunday darajalar JSSTning 12 yoshli bolalar uchun global maqsadidan (DMFT $\leq$ 1) sezilarli darajada oshadi va aholi darajasida mavjud profilaktika va terapevtik strategiyalarning yetarlicha samaradorligi yo'qligini ko'rsatadi.

Kichik bolalarda sezilarli darajada yuqori DMFT indekslari, ko'pincha 3,5–4,0 dan oshib ketishi, keng tarqalgan erta bolalik kariesi (ECC), tez-tez shakar iste'mol qilish, uzoq vaqt davomida shishadan ovqatlantirish va og'iz gigienasiga ota-onalarning yetarlicha nazorati bilan bog'liq holatni ko'rsatadi. Aksincha, 12-15 yoshli bolalar orasida doimiy tish chig'anoqlarining o'rtacha DMFT qiymatlari pastroq bo'lsa-da (mintaqaga qarab taxminan 1,4-2,7), 3,5-4,0 ga yaqinlashib kelayotgan muhim karies indeksi (SiC) qiymatlarining yuqori bo'lishi kasallikning qutblangan taqsimotini ko'rsatadi. Bu qutblanish bolalarning katta qismi nomutanosib ravishda yuqori karies yukini ko'taradi, bu o'tish davri iqtisodiyotidagi xalqaro epidemiologik kuzatuvlarga mos keladi.

Xulosa

Ushbu tadqiqotda sintezlangan epidemiologik dalillar shuni ko'rsatadiki, tish kariesi O'zbekistonda bolalar orasida juda keng tarqalgan, erta boshlangan va

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

notekis taqsimlangan kasallik bo'lib qolmoqda, bu esa hal qilinmagan jamoat salomatligi muammosini ifodalaydi. Turli mintaqalar va yosh guruhlarida maktab yoshidagi bolalarda karies tarqalishi doimiy ravishda 65-70% dan oshadi va maktabgacha yoshdagi bolalarda 85-90% ga yaqinlashadi, o'rtacha dmft qiymatlari ko'pincha 3,5 dan yuqori va doimiy tishlarda DMFT indekslari odatda 1,4 dan 2,7 gacha o'zgarib turadi. Bu ko'rsatkichlar xalqaro miqyosda tavsiya etilgan mezonlardan sezilarli darajada oshib ketadi va mavjud profilaktika va tiklovchi tizimlarning cheklangan samaradorligini ta'kidlaydi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda bolalar orasida tish kariesining yuqori tarqalishi, erta namoyon bo'lishi va sezilarli farqlari dalillarga asoslangan, profilaktikaga yo'naltirilgan og'iz salomatligi siyosatiga shoshilinch ehtiyojni ta'kidlaydi. Milliy kuzatuv tizimlarini mustahkamlash, erta bolalik aralashuvlariga ustuvor ahamiyat berish va og'iz bo'shlig'i salomatligini targ'ib qilishni kengroq sog'liqni saqlash va yuqumli bo'lmagan kasalliklar doirasiga kiritish hozirgi epidemiologik tendentsiyalarni o'zgartirish yo'lidagi muhim qadamlardir. Bunday choralarsiz tish kariesi katta klinik, ijtimoiy va iqtisodiy xarajatlarni keltirib chiqarishda davom etadi, o'z vaqtida va maqsadli choralar esa kelajak avlodlarning og'iz bo'shlig'i salomatligi va umumiy farovonligini yaxshilash uchun real imkoniyat yaratadi.

Adabiyotlar

1. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti. Og'iz salomatligi bo'yicha mamlakat profili: O'zbekiston. Jeneva: JSST; 2022.

Ushbu hisobot O'zbekistondagi bolalar va o'smirlar orasida tish kariesining tarqalishi, davolash ehtiyojlari va og'iz salomatligi xizmatlarini qamrab olish bo'yicha milliy darajadagi epidemiologik ko'rsatkichlarni taqdim etadi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

2. Xamidov, A.A., Raximova, D.K., & Tursunov, B.S. O'zbekistonda 7 yoshli bolalarda birlamchi va doimiy tish chiqarishda tish kariesining epidemiologik bahosi. Karies tadqiqotlari. 2023;57(3):276–284.
3. Qodirova, N.S., Ismoilov, Z.K., & Abdullaeva, M.T. Nukus shahridagi bolalar orasida tish kariesining tarqalishi va intensivligi. Xalqaro tibbiyot fanlari jurnali. 2022;9(4):112–118.
4. Ro'ziev, F.R., & Shodiev, J.A. Navoiy viloyatidagi bolalar orasida tish kariesi tarqalishi dinamikasi (2018–2020). Xalqaro tibbiyot fanlari jurnali. 2021;8(3):45–52.
5. Petersen, P.E., & Ogawa, H. Ftorid qo'llash orqali tish kariesining oldini olish - JSST yondashuvi. Jamiyat stomatologiyasi va og'iz epidemiologiyasi. 2016;44(4):319–321.
6. Kassebaum, N.J. va boshqalar. Davolanmagan kariesning global yuki: tizimli tahlil va meta-regressiya. Tish tadqiqotlari jurnali. 2015;94(5):650–658.
7. Dye, B.A. va boshqalar. Ijtimoiy-iqtisodiy holatga ko'ra bolalar va o'smirlarda tish kariesi tendentsiyalari. Amerika Stomatologiya Assotsiatsiyasi jurnali. 2017;148(9):720–728.
8. Seow, W.K. Erta bolalik kariesi. Shimoliy Amerika pediatriya klinikalari. 2018;65(5):941–954.
9. Og'iz salomatligini yaxshilash bo'yicha Yevropa platformasi. Maktabda og'iz salomatligining oldini olish dasturlaridagi eng yaxshi amaliyotlar. Bryussel; 2020.
10. Watt, R.G. va boshqalar. Global og'iz salomatligiga beparvolikni tugatish: radikal harakatlar vaqti. The Lancet. 2019;394(10194):261–272.
11. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Aholishunoslik bo'limi. Jahon aholisi istiqbollari 2022: O'zbekiston. Nyu-York: Birlashgan Millatlar Tashkiloti; 2022.